

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพยาบาลสูติศาสตร์ สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์

ปิยะพร กองเงิน

การพยาบาลสูติศาสตร์
สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์

ปิยะพร กองเงิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

กลุ่มวิชาการพยาบาลครอบครัวและผดุงครรภ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2558

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2555

ปิยะพร กองเงิน.

การพยาบาลสูติศาสตร์สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์.

1. การพยาบาลสูติศาสตร์. 2. ภาวะแทรกซ้อนขณะมีครรภ์.

WY157

ISBN 978-616-314-202-3

ISBN (ebook) 978-616-314-287-0

ลิขสิทธิ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะพร กองเงิน

สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนตุลาคม 2558

จำนวน 300 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) กุมภาพันธุ์ 2560

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโคมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://www.thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

---

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แบบปกโดยนายณรงค์ฤทธิ์ สิงห์ทอง

ราคาเล่มละ 220.- บาท

สารบัญ

คำนำ	(7)
บทที่ 1 การพยาบาลสตรีที่มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด	1
แบบฝึกหัดท้ายบท	34
เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	38
กรณีศึกษา “ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 32 ⁺² สัปดาห์ ที่มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด ”	42
บทที่ 2 การพยาบาลสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์	73
แบบฝึกหัดท้ายบท	91
เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	92
กรณีศึกษา “ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 34 ⁺⁴ สัปดาห์ ที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ ”	93
บทที่ 3 การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีทารกตายในครรภ์	125
แบบฝึกหัดท้ายบท	150
เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	151
กรณีศึกษา “ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 32 สัปดาห์ ที่มีทารกตายในครรภ์ ”	154
บทที่ 4 การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะแพ้ท้องอย่างรุนแรง	181
แบบฝึกหัดท้ายบท	198
เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	199
กรณีศึกษา “ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 10 สัปดาห์ ที่มีภาวะแพ้ท้องอย่างรุนแรง ”	201

บทที่ 5	การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ	227
	แบบฝึกหัดท้ายบท	242
	เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	244
	กรณีศึกษา “การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 10 สัปดาห์ ที่มีภาวะติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ”	245
	คำย่อที่เกี่ยวข้องและคำย่อทางสูติศาสตร์	265
	ดัชนี	271
	ประวัติผู้เขียน	279

ศบอพยาบาล

คำนำ

ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นกับสตรีในระหว่างการตั้งครรภ์ เป็นปัญหาสำคัญที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจแล้วยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทารกที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต และยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวทั้งในด้านเศรษฐกิจและความเครียด พยาบาลเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสตรีตั้งครรภ์และทารกในครรภ์อย่างใกล้ชิดเพื่อให้มีสุขภาพดีตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอด การที่พยาบาลมีความรู้ในทฤษฎีและมีทักษะในการปฏิบัติงาน จะช่วยให้การดูแลสตรีตั้งครรภ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตำรา การพยาบาลสูติศาสตร์สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ ที่ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นนี้เป็นการรวบรวมความรู้จากการศึกษาตำรา งานวิจัย และประสบการณ์ในการนิเทศน์ศึกษา มา 10 กว่าปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นตำราหลักในการเรียนการสอนรายวิชา พย. 421 การพยาบาลครอบครัวและผดุงครรภ์ 3 และเพื่อให้นักศึกษามีแบบฝึกหัดสำหรับฝึกทำก่อนสอบ ช่วยให้จดจำเนื้อหาได้ดีมากขึ้น มีทักษะในการทำข้อสอบโดยเฉพาะการสอบใบประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อพยาบาลวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท ประกอบด้วย การพยาบาลสตรีที่มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด การพยาบาลสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีทารกตายในครรภ์ การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะแพ้ท้องอย่างรุนแรง และการพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะติดเชื้อระบบทางเดินปัสสาวะ

ตำราเล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้ทุนสนับสนุนการเขียนตำรา ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พญ. จรินทร์ทิพย์ สมประสิทธิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. จีรเนาว์ ทัศนศรี ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำจนตำราเล่มนี้มีความสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทราวดี เขียวพิเชษฐ์ รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ วงศ์อาษา และรองศาสตราจารย์ปราณี ทุไพบเราะ ที่ให้ความรู้และให้คำแนะนำในด้านต่างๆ และให้กำลังใจเสมอมา ขอขอบคุณคุณคุณณัฐธิดา เงินเย็น ที่ช่วยวาดภาพประกอบ และขอขอบคุณสตรีตั้งครรภ์ที่นำมาเป็นกรณีศึกษาทุกท่าน

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำราเล่มนี้จะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลและพยาบาลที่สนใจได้เพิ่มพูนความรู้และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการพยาบาลสตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ได้เป็นอย่างดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะพร กองเงิน

กลุ่มวิชาการพยาบาลครอบครัวและผดุงครรภ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรกฎาคม 2558

การพยาบาลสตรีที่มีภาวะการเจ็บครรภ์ และการคลอดก่อนกำหนด

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

ภายหลังสิ้นสุดบทเรียนสามารถ

1. บอกความหมายของภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนดได้
2. บอกสาเหตุ อาการและอาการแสดง ผลกระทบ การวินิจฉัย และการรักษาสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนดได้
3. วางแผนการพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนดได้

หัวข้อ

1. บทนำ
2. ความหมายของภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
3. สาเหตุของภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
4. อาการและอาการแสดงของภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
5. ผลกระทบของภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
6. การวินิจฉัย: การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องปฏิบัติการ
7. การรักษาสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
8. การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด
9. ตัวอย่างข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล
10. ตัวอย่างแผนการพยาบาล
11. สรุป
12. แบบฝึกหัดท้ายบท
13. กรณีศึกษา

บทนำ

การเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนดนับว่าเป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขด้านอนามัยแม่และเด็ก ที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไข ปัญหา การคลอดก่อนกำหนดเป็นสาเหตุหลักของการตายและภาวะทุพพลภาพของทารกแรกเกิด (Magann, 2000) พบอุบัติการณ์คลอดก่อนกำหนดร้อยละ 5-15 ของการคลอด และยังพบว่าเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยในทารกถึงร้อยละ 50 นอกจากนั้นยังเป็นสาเหตุของการตายปริกำเนิดถึงร้อยละ 60 ของอัตราตายของทารกแรกเกิด (Goldenberg, 2002) ประเทศไทยในปี 2548-2553 พบอุบัติการณ์คลอดก่อนกำหนดประมาณ ร้อยละ 11.4 ต่อปี และในปี 2555 รัฐบาลเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาทารกคลอดก่อนกำหนดเป็นเงิน 2,380,000 บาท (เยือน ต้นนิรันดร, 2556) นอกจากนั้นทารกคลอดก่อนกำหนดที่รอดชีวิตมักจะมีปัญหาสุขภาพตามมาซึ่งมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของทารก การป้องกันการคลอดก่อนกำหนดในสตรีที่มีปัจจัยเสี่ยงจึงมีความสำคัญมาก (ชเนนทร์ วนาภิรักษ์ และธีระ ทองสง, 2555; ธีระพงษ์ เจริญวิทย์, 2551) โดยการให้ความรู้แก่สตรีตั้งครรภ์ให้เข้าใจปัจจัยเสี่ยงของการคลอดก่อนกำหนด และพยายามหลีกเลี่ยงหรือทำให้ภาวะแทรกซ้อนทางอายุรกรรม ศัลยกรรม และสูติกรรมลดลง อาจช่วยลดโอกาสของการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดได้ (ธีระพงษ์ เจริญวิทย์, 2551) ดังนั้นพยาบาลควรให้ความรู้แก่สตรีตั้งครรภ์ในการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด อาทิ การรับประทานอาหารให้เหมาะสม การดื่มน้ำมากๆ การพักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอ การป้องกันการติดเชื้อ ความรู้เกี่ยวกับอาการเตือนและอาการแสดงของการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด และการดูแลตนเองเมื่อมีอาการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด เพื่อให้สตรีตั้งครรภ์สามารถตั้งครรภ์ได้จนครบกำหนดคลอด

ความหมาย

การเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด (preterm labor: PTL) และการคลอดก่อนกำหนด (preterm birth: PTB) องค์การอนามัยโลก ให้คำจำกัดความของการเจ็บครรภ์และการคลอดก่อนกำหนดคือการเจ็บครรภ์หรือการคลอดขณะอายุครรภ์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 37 สัปดาห์ หรือ 259 วัน นับจากวันแรกของการมีประจำเดือนครั้งสุดท้าย (Cunningham et al., 2010) อายุครรภ์ต่ำสุดที่นับเป็นการคลอดก่อนกำหนดขึ้นอยู่กับความสามารถในการช่วยเหลือทารกให้รอดชีวิตของแต่ละประเทศ โดยทั่วไปนับที่อายุครรภ์ 20 ถึงก่อน 37 สัปดาห์ (ACOG, 2001; Cunningham et al., 2010) สำหรับในประเทศไทยที่กำลังพัฒนาซึ่งมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีในการดูแลรักษาทารกคลอดก่อนกำหนดที่มีอายุครรภ์น้อยกว่า 28 สัปดาห์ ภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดจึงพิจารณาจากภาวะเจ็บครรภ์คลอดที่เกิดขึ้นในช่วงอายุครรภ์ 28-37 สัปดาห์ (ธีระพงษ์ เจริญวิทย์, 2551)

ภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดซึ่งอาจสิ้นสุดด้วยการคลอดทารกก่อนกำหนด หรือการตั้งครรภ์สามารถดำเนินต่อไปจนครบกำหนดคลอด สำหรับการคลอดก่อนกำหนดแบ่งเป็น 4 ระยะตามอายุครรภ์ดังนี้ (Reedy, 2007)

- 1) ทารกคลอดก่อนกำหนดในช่วงอายุครรภ์น้อยกว่า 28 สัปดาห์ (extremely preterm)
- 2) ทารกคลอดก่อนกำหนดในช่วงอายุครรภ์ 28-31 สัปดาห์ (very preterm)
- 3) ทารกคลอดก่อนกำหนดในช่วงอายุครรภ์ 32-33 สัปดาห์ (moderately preterm)
- 4) ทารกคลอดก่อนกำหนดในช่วงอายุครรภ์ 34-37 สัปดาห์ (late preterm)

ส่วนแนวคิดของเอเบิลส์ และชวนฮาน (Ables & Chaunhan, 2005) แบ่งการคลอดก่อนกำหนดเป็น 2 ระยะตามอายุครรภ์ ดังนี้

- 1) การคลอดก่อนกำหนดในระยะแรกๆ (early preterm birth) เป็นการคลอดก่อนอายุครรภ์ 32 สัปดาห์ มักจะสัมพันธ์กับการติดเชื้อ ความยาวของปากมดลูกลดลง และตรวจไฟโบรเนคตินของทารกในครรภ์ (fetal fibronectine) ให้ผลบวก
- 2) การคลอดก่อนกำหนดในระยะหลัง (late preterm birth) เป็นการคลอดหลังอายุครรภ์ 32 สัปดาห์แต่ก่อน 37 สัปดาห์ มักจะสัมพันธ์กับการหดตัวของมดลูก

สาเหตุ

ลินด์เซย์ (Lindsay, 2004) ได้แบ่งปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดเป็น 5 ด้าน คือ ปัจจัยด้านลักษณะประชากร ด้านประวัติการเจริญพันธุ์ ด้านการตั้งครรภ์ปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรมหรือพฤติกรรม

1. ปัจจัยด้านลักษณะประชากร

1) อายุ สตรีตั้งครรภ์ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี หรือสตรีตั้งครรภ์ที่มีอายุมากกว่า 35 ปี มีความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนด มีการศึกษาพบว่าอายุของสตรีตั้งครรภ์ที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์กับความผิดปกติทางโครโมโซมของทารกในครรภ์ที่คลอดก่อนกำหนด และพบการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดเพิ่มขึ้นในสตรีตั้งครรภ์วัยรุ่น (Pillitteri, 2007)

2) สตรีตั้งครรภ์มีน้ำหนักตัวน้อย พบว่า สตรีที่มีน้ำหนักก่อนตั้งครรภ์น้อยกว่า 50 กิโลกรัม มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด หรือสตรีตั้งครรภ์ที่มีการเพิ่มน้ำหนักตลอดการตั้งครรภ์น้อยกว่า 5 กิโลกรัม หรือมีการเพิ่มน้ำหนักขณะตั้งครรภ์น้อยกว่า 0.24 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ (พัญญ พันธุ์บุรณะ, 2550)

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. สตรีตั้งครรภ์ต่อไปนี้ผลการตรวจร่างกาย การตรวจครรภ์ และการตรวจทางห้องปฏิบัติการปกติ สตรีรายใดมีความเสี่ยงต่อการคลอดก่อนกำหนดน้อยที่สุด

- ก. นางมะยม เรียนจบชั้น ป.6
- ข. นางมะเฟือง เคยแท้งบุตรในครรภ์ก่อน
- ค. นางมะขาม เป็นพนักงานแพคของในโรงงาน
- ง. นางมะนาว เป็นพนักงานขายต้องเดินทางจัดแสดงสินค้าบ่อยๆ

2. เกี่ยวกับสัญญาณเตือนการคลอดก่อนกำหนด ข้อใดถูกต้อง

- ก. เกิดขึ้นประมาณ 1-2 สัปดาห์ ก่อนการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด
- ข. เป็นอาการที่ไม่รุนแรงและช่วยให้วินิจฉัยอาการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด
- ค. มีอาการปวดบีบในช่องท้อง ปวดหน่วงๆ คล้ายปวดประจำเดือน ปวดบั้นเอว ปวดคล้าย ทารกเคลื่อนต่ำลง มีมูกออกช่องคลอด
- ง. ถูกทุกข้อ

3. อาการแสดงของการเจ็บครรภ์ก่อนกำหนด ยกเว้นข้อใด

- ก. ปากมดลูกนุ่ม
- ข. ปากมดลูกเปิด 2 เซนติเมตร
- ค. มีการหดตัวของมดลูกนานประมาณ 5 วินาที มา 2-3 วัน
- ง. ประเมินพบการหดตัวของมดลูก 4 ครั้งใน 20 นาที

4. สตรีตั้งครรภ์รายใดมีอาการแสดงของการเจ็บครรภ์ก่อนกำหนด

- ก. นางแมว อายุครรภ์ 30 สัปดาห์ ปากมดลูกเปิด 1 เซนติเมตร มีความบาง 50%
- ข. นางหมีว อายุครรภ์ 32 สัปดาห์ มีมูกปนเลือดออกทางช่องคลอด
- ค. นางหมี อายุครรภ์ 34 สัปดาห์ มดลูกหดตัวทุก 5 นาที เป็นเวลานาน 45 วินาที
- ง. นางหมี อายุครรภ์ 36 สัปดาห์ ปวดหน่วงท้องน้อยคล้ายปวดประจำเดือน

5. เกี่ยวกับการตรวจร่างกายสตรีที่มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด ข้อใดถูกต้อง
- ประเมินการหดตัวของมดลูก เป็นเวลานานอย่างน้อย 30 นาที
  - ห้ามตรวจภายในทางช่องคลอด ยกเว้นมีอาการเจ็บครรภ์ถี่และปวดเบ่ง
  - มดลูกหดตัวอย่างน้อย 4 ครั้ง ในเวลา 20 นาที นาน 30 วินาทีขึ้นไป แสดงว่ามีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด
  - ถูกทุกข้อ
6. การตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อวินิจฉัยการคลอดก่อนกำหนด ยกเว้นข้อใด
- Nitrazine paper test ตรวจ pH ของน้ำคร่ำ
  - การตรวจระดับ fetal fibronectin ในมูกปากมดลูก
  - การใช้ Tocodynamometry ตรวจการหดตัวของมดลูก
  - การตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงทางช่องคลอด ตรวจวัดความยาวปากมดลูก
7. การตรวจหาระดับของสารในข้อใดใช้ทำนายโอกาสในการคลอดก่อนกำหนด
- hCG
  - estriol
  - fibronectin
  - alpha-fetoprotein
8. ย้ายยับยั้งการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด จะสามารถยืดอายุครรภ์ได้กี่วัน
- 1 วัน
  - 2-7 วัน
  - 7-10 วัน
  - 10-14 วัน
9. ข้อห้ามในการใช้ยายับยั้งการหดตัวของมดลูก คือข้อใด
- ปากมดลูกเปิดมากกว่า 4 เซนติเมตร
  - ถุงน้ำคร่ำแตก
  - Preeclampsia
  - Chorioamnionitis
  - ทารกเจริญเติบโตช้าในครรภ์
  - โรคเบาหวานที่ควบคุมไม่ได้

การพยาบาลสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตก ก่อนการเจ็บครรภ์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

ภายหลังสิ้นสุดบทเรียนสามารถ

1. บอกความหมายของภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ได้
2. บอกสาเหตุ อาการและอาการแสดง ผลกระทบ การวินิจฉัย และการรักษาสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ได้
3. วางแผนการพยาบาลสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ได้

หัวข้อ

1. บทนำ
2. ความหมายของภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
3. สาเหตุของภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
4. อาการและอาการแสดงของภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
5. ผลกระทบของภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
6. การวินิจฉัย: การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องปฏิบัติการ
7. การรักษาสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
8. การพยาบาลสตรีที่มีภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์
9. ตัวอย่างข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล
10. ตัวอย่างแผนการพยาบาล
11. สรุป
12. แบบฝึกหัดท้ายบท
13. กรณีศึกษา

บทนำ

ภาวะถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ เป็นปัญหาที่พบบ่อยในสตรีตั้งครรภ์ และสัมพันธ์กับภาวะทุพพลภาพและการตายของทารกแรกเกิด พบอุบัติการณ์คิดเป็นร้อยละ 20 ของการตายปริกำเนิด (ชเนนทร์ วนาภิรักษ์ และธีระ ทองสง, 2555) น้ำคร่ำมีหน้าที่ทำให้ทารกสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างเต็มที่นำไปสู่พัฒนาการของระบบกล้ามเนื้อ การเจริญเติบโตและพัฒนาการของระบบทางเดินหายใจเป็นไปตามปกติ ป้องกันไม่ทำให้ทารกได้รับอันตรายจากแรงกระแทกโดยตรง และป้องกันไม่ให้สายสะดือถูกกดทับโดยทารกหรือการหดตัวของมดลูก ส่วนถุงน้ำคร่ำมีหน้าที่ช่วยป้องกันทารกจากเชื้อแบคทีเรียต่างๆ ในช่องคลอด และป้องกันไม่ให้ส่วนของทารกโผล่พ้นปากมดลูก การแตกของถุงน้ำคร่ำจึงทำให้การทำหน้าที่ของถุงน้ำคร่ำเสียไป มีผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ กับทารก อาทิ การติดเชื้อ การคลอดก่อนกำหนด ภาวะพร่องออกซิเจนจากสายสะดือพลัดต่ำ ภาวะเจริญเติบโตช้า และความคิดการแต่กำเนิดต่างๆ ส่วนสตรีตั้งครรภ์อาจมีปัญหาการติดเชื้อในโพรงมดลูก และการคลอดยาวนาน การพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถช่วยลดปัญหาต่างๆ ของมารดาและทารกได้

ความหมาย

ถุงน้ำคร่ำแตกก่อนการเจ็บครรภ์ หมายถึง ภาวะที่ถุงน้ำคร่ำแตกหรือรั่วที่เกิดขึ้นเองก่อนเริ่มมีอาการเจ็บครรภ์ ไม่ว่าจะอายุครรภ์จะครบกำหนดหรือไม่ก็ตาม (Cunningham et al., 2010)

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภาวะการแตกของถุงน้ำคร่ำก่อนการเจ็บครรภ์ ได้แก่

1. Premature rupture of membranes: PROM หมายถึง ภาวะที่มีการแตกหรือรั่วของถุงน้ำคร่ำก่อนที่จะมีอาการเจ็บครรภ์จริง โดยไม่จำกัดอายุครรภ์
2. Preterm premature rupture of membranes: PPRM หมายถึง ภาวะที่มีการแตกหรือรั่วของถุงน้ำคร่ำก่อนที่จะมีอาการเจ็บครรภ์จริง ก่อนอายุครรภ์ 37 สัปดาห์
3. Term premature rupture of membranes: Term PROM หมายถึง ภาวะที่มีการแตกหรือรั่วของถุงน้ำคร่ำก่อนที่จะมีอาการเจ็บครรภ์จริง หลังอายุครรภ์ 37 สัปดาห์ ส่วนใหญ่จะเกิดการเจ็บครรภ์เองตามมาใน 1-12 ชั่วโมง
4. Prolong premature rupture of membranes: Prolong PROM หมายถึง ภาวะที่มีการแตกหรือรั่วของถุงน้ำคร่ำจนกระทั่งเริ่มมีอาการเจ็บครรภ์จริง (latency period) นานเกิน 24 ชั่วโมง

กรณีศึกษา

การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ 32 สัปดาห์ ที่มีทารกตายในครรภ์

ชื่อผู้ใช้บริการ นางสาว นามสมมุติ เพศ หญิง อายุ 26 ปี
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา พุทธ อาชีพ ค้าขาย (ผักสด)
ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3
วันที่รับไว้ในโรงพยาบาล 19 กุมภาพันธ์ 2558
การวินิจฉัยครั้งแรก G₁P₀₋₀₋₀₋₀ GA 32 wk by date
การวินิจฉัยครั้งสุดท้าย G₁P₀₋₀₋₀₋₀ GA 32 wk by date with DFIU

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประวัติการเจ็บป่วยของผู้ใช้บริการ

1.1 อาการสำคัญที่มาโรงพยาบาล

2 วันก่อนมาโรงพยาบาล ลูกไม่ดิ้น ไม่มีน้ำเดิน ไม่มีมูกเลือด ไม่เจ็บครรภ์

1.2 ประวัติการเจ็บป่วยในปัจจุบัน และ/หรือการตั้งครรภ์ การคลอดในปัจจุบัน

ผู้ใช้บริการ G₁P₀₋₀₋₀₋₀ ไม่ได้วางแผนในการตั้งครรภ์ครั้งนี้ แต่ต้องการบุตร LMP 17 กรกฎาคม 2557 EDC 24 เมษายน 2558 อายุครรภ์ 32 สัปดาห์ ขณะตั้งครรภ์สุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีอาการแพ้ท้อง ฝากครรภ์ที่คลินิก 4 ครั้ง ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติในวันแรกที่มาฝากครรภ์ วันที่ 3 ตุลาคม 2557 Blood group O, Rh Positive, VDRL: Non-reactive, HBsAg: Negative, Anti HIV: Negative, ไม่มีค่าความเข้มข้นของเลือด ไม่มีผลการตรวจปัสสาวะ

2 เดือนก่อน (วันที่ 14 ธันวาคม 2558) ขณะอายุครรภ์ 21 สัปดาห์ มีประวัติลื่นล้มในตลาด ไม่มีน้ำเดิน ไม่มีมูกเลือด ไม่เจ็บครรภ์ มารับการตรวจอัลตราซาวด์ที่โรงพยาบาล ตรวจพบทารกทำกันคเนน้ำหนัก 770 กรัม มีการเต้นของหัวใจทารก ทารกมีการเคลื่อนไหวดี ไม่มีก้อนเลือดคั่งบริเวณรก แพทย์ได้แนะนำให้รีบกลับมาตรวจที่โรงพยาบาลอีกครั้งหากมีเลือดออกทางช่องคลอดหรือเจ็บครรภ์

3 วันก่อนมาโรงพยาบาล (วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558) รู้สึกลูกดิ้นเบาๆ โกงตัว ปวดไปมาเหมือนอยากกลับหัว

2 วันก่อนมาโรงพยาบาล (วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558) รู้สึกลูกไม่ดิ้น จึงตัดสินใจมาโรงพยาบาลในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558 เวลา 20.00 น. แพทย์อัลตราซาวด์พบว่าทารกตายในครรภ์ จึงรับไว้ในโรงพยาบาลและวางแผน labor induction ในเช้าวันต่อไป

1.3 ประวัติการเจ็บป่วยในอดีต และ/หรือการคลอดในอดีต

ตั้งครรภ์ครั้งแรก สุขภาพแข็งแรงดี ไม่เคยมีไข้หรือโรคติดเชื้อ ไม่เสพยาเสพติด ไม่เคยซื้อยา
รับประทานเองระหว่างการตั้งครรภ์

2. ประวัติการเจ็บป่วยของครอบครัว

ผู้ใช้บริการปฏิเสธ ประวัติโรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง ทารกพิการแต่กำเนิด
ทารกตายในครรภ์ และโรคถ่ายทอดทางพันธุกรรม ภายในครอบครัว

สามีปฏิเสธการสูบบุหรี่ โรคประจำตัว โรคถ่ายทอดทางพันธุกรรม โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

3. การประเมินผู้ใช้บริการ ตามแบบแผนสุขภาพ

3.1 การรับรู้และการดูแลสุขภาพ

ก่อนตั้งครรภ์รับรู้ว่าเป็นตัวเองแข็งแรงดี ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา หรือเสพยาเสพติด เวลาไม่สบาย
จะซื้อยากินเองในบางครั้ง ขณะตั้งครรภ์มีอาการเวียนศีรษะบ่อยๆ อ่อนเพลีย ตกขาวเพิ่มมากขึ้น
ไม่ได้แก้ไขอะไร

มาฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์ 11 สัปดาห์ ที่ คลินิก ฝากครรภ์ทั้งหมด 4 ครั้ง ช่วงแรก
ไปไม่ตรงตามนัดเพราะมีผู้ชายของจึงลืม

2 เดือนก่อน ขณะอายุครรภ์ 21 สัปดาห์ สิ้นลมที่ตลาด ไม่มีน้ำเดิน ไม่มีมูกเลือด ไม่เจ็บครรภ์
มารับการตรวจอัลตราซาวด์ที่โรงพยาบาลแพทย์บอกว่าตรวจไม่พบความผิดปกติและแนะนำให้กลับมา
โรงพยาบาลหากมีเลือดออกทางช่องคลอดหรือเจ็บครรภ์ หลังจากมีเหตุการณ์สิ้นลมผู้ใช้บริการได้ไป
คลินิกตามนัดทุกครั้ง รับทราบว่าการยังปกติ รับรู้ว่าลูกดิ้นดีทุกวันแต่นับลูกดิ้นไม่เป็น ไม่ทราบว่า
ทารกควรดิ้นอย่างน้อยกี่ครั้ง ไม่ทราบว่าลูกดิ้นน้อยลงควรรับมาโรงพยาบาลโดยไม่ต้องรอจนทารกหยุด
ดิ้น

3 วันก่อนมาโรงพยาบาล (วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558) รู้สึกลูกดิ้นเบาๆ โกงตัว ปวดไปมาเหมือน
อยากกลับหัว คิดว่าตนเองอ้วนขึ้นหน้าท้องหนาขึ้น จึงไม่ค่อยรู้สึกว่าลูกดิ้น หรือลูกอาจดิ้นขณะตนเอง
นอนหลับ หรือดิ้นในขณะที่ยุ่งกับการขายของ

2 วันก่อนมาโรงพยาบาล (วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558) รู้สึกลูกไม่ดิ้น จึงตัดสินใจมาโรงพยาบาล
ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558 เวลา 20.00 น. เพื่อจะได้อัลตราซาวด์ดูทารกเหมือนครั้งก่อน จะได้
สบายใจไม่ต้องคิดมากอีก ภายหลังอัลตราซาวด์ผู้ใช้บริการจึงทราบว่าทารกตายแล้วและแพทย์ให้นอน
โรงพยาบาลเพื่อสังเกตอาการและให้ยาเร่งคลอดทารกตายในครรภ์ในเช้าวันต่อไป ผู้ใช้บริการและสามี
รู้สึกเสียใจเมื่อทราบว่าทารกตายแล้วเพราะเป็นลูกคนแรกและคิดว่ามีความพร้อมแล้วในการเลี้ยงดู
ทารก อีก 8 สัปดาห์ ลูกก็จะคลอดแล้ว แม่ของผู้ใช้บริการจะเดินทางมาจากต่างจังหวัดเพื่อช่วยดูแล
ทารกแรกเกิด หลังเกิดอุบัติเหตุผู้ใช้บริการไม่มีอาการน้ำเดิน ไม่มีมูกเลือด ไม่เจ็บครรภ์ ทารกดิ้นดี จึง

การพยาบาลสูติศาสตร์สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์

พยาบาลเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสตรีตั้งครรภ์และทารกในครรภ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีสุขภาพดีตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอด การที่พยาบาลมีความรู้ในทฤษฎีและมีทักษะในการปฏิบัติงาน จะช่วยให้การดูแลสตรีตั้งครรภ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพยาบาลสูติศาสตร์สตรีที่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ ที่ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นนี้เป็นการรวบรวมความรู้จากการศึกษาดำรง งานวิจัย และประสบการณ์ในการนิเทศนักศึกษาที่มา 10 กว่าปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นตำราหลักในการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลครอบครัวและผดุงครรภ์ และมีแบบฝึกหัดสำหรับฝึกทำก่อนสอบช่วยให้จดจำเนื้อหาได้ดีมากขึ้น มีทักษะในการทำข้อสอบโดยเฉพาะการสอบใบประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อพยาบาลวิชาชีพและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

ปิยะพร กองเงิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำกลุ่มวิชาการพยาบาลครอบครัวและผดุงครรภ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ISBN 978-616-314-202-3

9 786163 142023

ราคา 220 บาท

หมวดพยาบาลศาสตร์

<http://www.thammasatpress.tu.ac.th>